

6/7 Názvosloví složitějších kyselin

Jak se tvoří vzorce oxokyselin s více vodíky a více centrálními atomy?

- předpona před hydrogen (vodík) stanoví počet vodíků (doplní se index u H)
- předpona před centrálním atomem (prvek mezi H a O) určí počet prvků (doplní se index u prvku)
- pak obvyklý postup (index u kyslíku se dopočítá podle počtu kationtů v oxokyselině)
- např. kyselina *trihydrogenfosforečná*: trihydrogen $\Rightarrow$ 3 H $\Rightarrow$ H₃; fosforečná $\Rightarrow$ P má oxidační číslo V
  - doplníme oxidační čísla H, P a O a určíme počet kyslíků: $H^I_3P^VO^{-II}$ ($3 \cdot 1$) + 5 = 8 (kationtů); $8 : 2$ (oxidační číslo kyslíku - II) = 4 $\Rightarrow$ index u O je 4 $\Rightarrow$ H₃PO₄
- např. kyselina *disírová*: disírová $\Rightarrow$ 2 S s oxidačním číslem VI (-ová)
  - $H^I_2S^{VI}_2O^{-II}$ ($1 \cdot 1$) + (2 · 6) = 13 (liché číslo; nelze dělit dvěma; k H napíšeme index 2): $H^I_2S^{VI}_2O^{-II}$ a počítáme: (2 · 1) + (2 · 6) = 14 (kationtů); $\frac{14}{2} = 7 \Rightarrow$ index u kyslíku je 7 $\Rightarrow$ H₂S₂O₇

Jak se tvoří názvy oxokyselin s více H a více centrálními atomy?

- doplníme ox. číslo H (I) a O (-II) a určíme počet aniontů (2× index u kyslíku)
- oxidační číslo centrálního atomu: počet aniontů - počet H
- je-li více centrálních atomů, určíme oxidační číslo tak, že mezivýsledek dělíme počtem centrálních atomů
- např. H₄SiO₄: $H^I_4SiO_4^{-II} \rightsquigarrow (4 \cdot 2) - (4 \cdot 1) = 4 \Rightarrow$ ox. číslo Si (křemík) = IV (koncovka -ičitá), H₄ = tetrahydrogen $\Rightarrow$ H₄SiO₄ je kyselina tetrahydrogenkřemičitá
- např. H₃P₃O₉: $H^I_3P_3O_9^{-II} \rightsquigarrow (9 \cdot 2) - (3 \cdot 1) = 15$ (15 kationtů na 3 P) $\Rightarrow$ každý P (fosfor) má ox. číslo V (koncovka -ečná), H₃ = trihydrogen, P₃ = trifosfor... $\Rightarrow$ H₃P₃O₉ je kyselina trihydrogentrifosforečná

Hydrogenkyseliny

- některé prvky (P, As, Sb, Si...) tvoří více oxokyselin s různým počtem H a O $\Rightarrow$ rozlišení předponou
- „meta“ pro kyseliny s menším počtem H (a pro kyseliny s blíže neurčeným počtem molekul) – např. (H₂SiO₃)_x = kyselina metakřemičitá
- „ortho“ je pro kyseliny s vyšším počtem H; „hydrogen“, popř. s číslovkou, která vyjadřuje počet H
  - např. HPO₃ = kyselina hydrogenfosforečná (kyselina metafosforečná)
  - H₃PO₄ = kyselina trihydrogenfosforečná (kyselina orthofosforečná)
  - H₂SiO₃ = kyselina dihydrogenkřemičitá (kyselina metakřemičitá)
  - H₄SiO₄ = kyselina tetrahydrogenkřemičitá (kyselina orthokřemičitá)

Dikyseliny

- „vzniknou“ ze 2 molekul ortho (nebo dvojsytné) oxokyseliny a odštěpení molekuly vody
  - např. kyselina disírová: $H_2SO_4 + H_2SO_4 \longrightarrow H_4S_2O_8$; $H_4S_2O_8 - H_2O \longrightarrow H_2S_2O_7$
  - kyselina difosforečná: $H_3PO_4 + H_3PO_4 \longrightarrow H_6P_2O_8$; $H_6P_2O_8 - H_2O \longrightarrow H_4P_2O_7$

Složitější kyseliny

- místo počtu H se někdy uvádí počet O (předpona „oxo“) a centrálních atomů (H se dopočítá)
- např. kyselina heptaoxodisírová (hepta = 7, oxo = kyslík, di = 2, sírová = síra s ox. číslem VI): $HS^{VI}_2O_7^{-II} \rightarrow 2 \times 7 = 14$; $14 - 2 \times 6 = 2 \Rightarrow H_2 \Rightarrow H_2S_2O_7$
- kyselina dekaoxotrifosforečná (deka = 10, oxo = kyslík, tri = 3, fosforečná = P s ox. číslem V): $HP^V_3O_{10}^{-II} \rightarrow 10 \times 2 = 20$; $20 - 3 \times 5 = 5 \Rightarrow H_5 \Rightarrow H_5P_3O_{10}$

Kyseliny s triviálními názvy (nutno pamatovat, neodvozují se)

- a) HOCN = kyanatá   b) HNCO = izokyanatá   c) HONC = fulminová

Thiokyseliny

- thio $\Rightarrow$ síra: kyslík(y) v molekule původní kyseliny se nahradí sírou (zbylé O jsou před S)
- např. kyselina thiosírová (z H₂SO₄) $\rightarrow$ H₂S₂O₃, kyselina thiokyanatá (z HOCN) $\rightarrow$ HSCN
- k. tetrathioarseničná (z H₃AsO₄) $\rightarrow$ H₃AsS₄, k. dithiomolybdenová (z H₂MoO₄) $\rightarrow$ H₂MoO₂S₂
- triviální názvy (vzorce se neodvozují): kyselina dithioničitá: H₂S₂O₄, kyselina dithionová: H₂S₂O₆

Peroxokyseliny

- „peroxo“ před názvem kyseliny udává záměnu 1 O za O₂; oxidační číslo každého O z O₂ je -I
- např. kyselina peroxodisírová (z H₂S₂O₇) $\rightarrow$ H₂S₂O₈

Oxidy s nedefinovaným obsahem vody a stupněm polymerace

- možno používat zavedené názvy – např. kyselina cíničitá (H₂SnO₄), wolframová (H₂WO₄)...